

BİBLİYOGRAFYA :

Kāmūs-ı Türkî, s. 264-265; *Türk Lugatı*, I, 592 vd.; BA, MAD, nr. 9956, s. 178; BA, *Şikâyet Defteri*, nr. X, s. 120; BA, MD, nr. 37, hk. 2900; BA, KK, nr. 220, s. 52; "Kanunname-i Âl-i Osman: Sûret-i hatt-ı humâyûn-ı Sultân Mehmed Hân" (nşr. Abdülkadir Özcan), TD, sy. 33 (1982), s. 31-32, 34, 35; Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Beledîyye*, İstanbul 1338/1922, I, 900-901; M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı (XIV. Yüzyıl Mısır Tarihine Dair Araştırmalar)*, İstanbul 1961, s. 147; Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü (1691-1696)*, İstanbul 1963, s. 8, 46, 48, 50; a.m.f., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilatı*, İstanbul 1967, s. 70, 71, 85; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 37, 85, 103, 431-432; a.m.f., *Saray Teşkilatı*, s. 400, 468, 504, 508; M. Altay Köymen, *Alparslan ve Zamanı*, Ankara 1983, II, 42-43; Feridun M. Emecen, "Târih-i Lebîbâ'ya Dâir", TD, sy. 33 (1982), s. 247; "Baş", İA, II, 328.

YUSUF HALAÇOĞLU

BAŞ KESMEK

(bk. SEMÂ).

BAŞ SAĞLIĞI

(bk. TÂZİYE).

BAŞA KAKMAK

(bk. MİNNET).

**BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ**

Ankara'da,
Türkiye Cumhuriyeti'ne ait
arşiv malzemesiyle
arşivlik malzemenin muhafaza edildiği,
düzenlenip istifadeye
sunulduğu kurum.

Türkler'de arşiv fikrinin daha Osmanlı Devleti'nin ilk zamanlarından beri var olduğu, bugüne kadar muhafaza edilmiş milyonlarca arşiv vesikasının mevcudiyetinden anlaşılmaktadır. Bugün bu vesikaların büyük bir kısmı Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilmekte, bazı müze, kütüphane, müftülük ve diğer devlet dairelerinde de bu devrin tarihiyle ilgili zengin arşiv malzemesi bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden başlayarak özellikle Millî Mücadele, onu takip eden dönem ve Cumhuriyet'in ilânından bugüne kadar teşekkül eden her türlü arşiv malzemesi ve zamanla arşiv malzemesi haline gelecek olan arşivlik

malzemenin kontrol altına alınması, bunların arşivcilik metot ve tekniklerine uygun olarak korunması, düzenlenmesi ve ilmi bir şekilde tasnif edilip istifadeye sunulmasıyla ilgili arşiv hizmetlerinin başlıca görevi ise Ekim 1976'da Başbakanlık Merkez Teşkilatı içerisinde kurulmuş olan Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı'na verildi. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı daha sonra, 10 Ekim 1984 tarih ve 3056 sayılı Başbakanlık teşkilat kanunu ile kurulmuş olan Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne bağlandı. Aynı kanuna dayanılarak İstanbul'daki Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı da yeni kurulan bu genel müdürlüğe bağlanmış oldu.

Başbakanlık Cumhuriyet ve Osmanlı arşivlerinin tarihî gelişimine dikkat edildiğinde gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet döneminde arşiv faaliyetlerinin devletin görevleri içerisinde mütalaa edildiği ve bu faaliyetlerin daha çok merkez teşkilatına bağlı birimlerce yürütüldüğü görülmektedir. Nitekim 1850'de binası ve tefrişi tamamlanarak hizmete sokulan ve Osmanlı dönemindeki arşiv vesikalarının bir araya toplanıp merkezî bir arşiv teşkil edilmesi çalışmalarında önemli yer tutan Hazîne-i Evrak imparatorluğun sonuna kadar sadârete bağlı olarak faaliyet göstermiş, çeşitli isim değişiklikleri ve teşkilat düzenlemelerine uğramakla birlikte bu müessesede Cumhuriyet döneminde de yine başbakanlık bünyesinde teşkilâtlandırılmıştır. Cumhuriyet dönemi arşiv malzemelerinin muhafaza ve düzenlenmesiyle görevli Cumhuriyet Arşivi'nin teşkilatlanmasında da aynı anlayışla hareket edilmiş, 1984'te çıkarılan 3056 sayılı kanunun ikinci maddesinin (g) fıkrasında başbakanlığın arşivle ilgili görevlerinden şu şekilde bahsedilmiştir: "Türk devlet ve millet hayatını ilgilendiren tarihî, hukukî, idarî, ekonomik, ilmi doküman ve belgeleri toplamak, değerlendirmek ve düzenlemek, film, mikrofilm gibi ileri teknikleri uygulayarak arşiv malzemesini tek nüsha olmaktan kurtarmak, bunların tahribini önleyecek arşiv laboratuvarı kurmak, milletlerarası arşivcilik ile ilgili hareketleri takip etmek, önemli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak."

Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı bu görevleri Cumhuriyet dönemi arşiv malzemesi üzerinde gerçekleştirecek ana hizmet birimleri olarak "Tesbit ve De-

ğerlendirme", "Tasnif Hizmetleri", "Araştırıcı Hizmetleri" ve "Teknik Hizmetler" şube müdürlükleri şeklinde teşkilâtlandırılmıştır.

Cumhuriyet Arşivi'nin kuruluşu 1976 yılını bulmakla birlikte ülkemizde arşiv konusu ve hizmetleriyle ilgili, bilhassa mevzuata yönelik çalışmalar çok daha eskilere inmektedir. Özellikle 1930'lu yıllardan günümüze kadar konu ile ilgili çeşitli mevzuat yürürlüğe konmuş, ancak bunların hiçbiri arşiv meselesine temelden çözüm getirecek mahiyette olmamıştır (bu konu için bk. İsmet Binark, *Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu* [Mayıs 1985], s. 215-248; a.m.f., *Cumhuriyet Döneminde Arşiv Hizmetlerinin Geliştirilmesi Konusunda Yapılmış Çalışmalar ve Cumhuriyet Arşivi*, s. 20-42).

Mevzuat yetersizliği, teşkilatlanma konusundaki aksaklıklar, arşiv hizmetleri için yeterli malî kaynak ve imkânların ayrılmaması gibi sebeplerle devlet arşiv hizmetleri yakın zamana kadar ileri bir seviyeye çıkarılamamıştır. Bu sebeple Cumhuriyet dönemi arşiv malzemesinin büyük bir kısmı halen ait oldukları kurum ve kuruluşlarda, arşivcilik metot ve tekniklerinin gerektirdiği yeterli koruma şartlarından uzak bir şekilde muhafazaya çalışılmaktadır. Ayrıca bu döneme ait arşiv malzemesinin büyük bir bölümü bugüne kadar arşivciliğin gerektirdiği şekilde ilmi metotlarla tasnif edilip değerlendirilmemiştir. Bunun yanında her yıl yeniden büyük ölçüde arşiv malzemesi ve arşivlik malzeme teşekkül etmekte ve dairelerinde yığılarak aynı âkıbete mahkûm duruma gelmektedir.

Cumhuriyet Arşivi için gerekli hazırlıklar yapıldığı sırada, arşivlerdeki ayıklama ve imha işlemlerini düzenlemek üzere 26 Mart 1956 tarihinde kabul edilen 6696 sayılı "Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Vesâikin İmha Edilmesi Hakkında Kanun" ile buna bağlı olarak 13 Eylül 1957 tarih ve 4/9438 sayılı "Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Vesâikin İmha Edilmesi Hakkındaki Nizamnâmeyi Mer'iyete Koyan İcra Vekilleri Heyeti Kararı" yürürlükteydi. Fakat bu kanun uygulamada geçerlilik kazanamamıştı. Ayrıca bu kanunla ayıklama ve imha işlemlerinin uygulama ve denetim yetkisi Millî Eğitim Bakanlığı'na bırakılmıştı ki bu 3056 sayılı kanun çerçevesinde kurulan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görevleriyle ters düşmekteydi. Zira 3056 sayılı ka-

nunun on birinci maddesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri sayılırken, "Kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerini ayıklama, saklama ve imha işlemlerini denetlemek" de yer almıştı. Bu arada 1959 yılı ve onu takip eden yılların bütçe kanunlarına, "Muhafazasına lüzum kalmayan evrak ve vesâikin imha edilmesi hakkındaki 6696 sayılı kanun hükümleri ... malî yılında uygulanmaz" şeklinde bir fıkra eklenmiş, bu durum 1988 yılına kadar devam etmiştir. Son olarak 1987 yılı bütçe kanununda da bu hüküm yer almıştır. Bazı kurum ve kuruluşlar ise 1968 yılından sonra bütçe kanunlarına konan bu hükümden faydalanarak ve kendilerine istisna ve özel yetkiler sağlayarak bu kanun hükümlerine tâbi olmaksızın hazırladıkları yönetmelik esasları dahilinde evrak ve vesika imha etme yetkisini elde etmişlerdi. Bu arada esasları bilinmeden gelişigüzel yapılan ayıklama ve imha işlemiyle de çok önemli arşiv malzemesinin yok edilmiş olması muhtemeldir.

Muhtevası yönünden günün ihtiyaçlarına cevap vermeyen ve uygulaması itibarıyla de 3056 sayılı kanunun on birinci maddesinin ilgili hükümlerine ters düşen 6696 sayılı kanunun yürürlükten kaldırılması bir zaruret halini almıştı. Bu konuda bir mevzuat düzenlemesi getirilmediği takdirde kurum ve kuruluşlar bütçe kanunlarına konan hükümden faydalanarak kendi hazırlayacakları yönetmelikler çerçevesinde ayıklama ve imha işlemlerini sürdürecektir. Bu arada yine mevzuat yokluğundan dolayı devlet kurum ve kuruluşlarında ve bunların alt birimlerinde arşiv malzemesinin yeniden teşekkülü, tasnifi ve değerlendirilmesi bir ilmî disipline ve standarda bağlı olmadığı için arşiv malzemesinin ve arşivlik malzemenin teşekkülü hiçbir ortak rasyonel nizama bağlı bulunmadan tamamen gelişigüzel şekilde cereyan edecek, bu ise geleceğin arşivleri için içinden çıkılması güç durumlar ortaya koyacaktı. 3056 sayılı kanun idarî, hukukî ve teknik arşiv uygulamasına imkân verecek yeni mevzuat düzenlemelerinin yapılmasına ışık tutmuş ve uygun bir zemin hazırlamıştır.

Bu çerçevede başbakanlıkça, 6696 sayılı kanun yerine, 4 Nisan 1988 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan 316 sayılı "Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükümünde Kararnâme" hazırlan-

mıştır. Bu kararnâmede amaç ve kapsam yeniden belirlenerek yapılmak istenen yeni düzenlemelere uygunluk sağlanmış, eski kanundan doğan tereddütler giderilmek suretiyle kurum ve kuruluşların arşivlerinde arşiv malzemesi ve arşivlik malzeme hüviyeti taşımayan, muhafazasına lüzum görülmeyen yok edilecek evrak ve her türlü malzemenin ayıklama ve imha işlemlerine dair usul ve esasların belirlenmesine imkân sağlanmış, ayrıca arşiv malzemesi ve arşivlik malzemenin tarifleri yapılmıştır. Söz konusu kararnâme 28 Eylül 1988 tarihinde kanunlaşmıştır. Zaten millî arşiv politikasının esaslarını belirlemek, bu esasların uygulanmasını takip etmek ve denetlemek görevini kanunla üstlenmiş bulunan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görevlerini istenilen istikamette ve sağlıklı bir şekilde sonuçlandırabilmesi için bir dizi düzenleme yapma zarureti de kendiliğinden doğmuştu.

Bir başka düzenleme de başbakanlıkça hazırlanıp 16 Mayıs 1988 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe konulan "Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik"tir. Bu düzenleme ile de kamu kurum ve kuruluşları ile şahıslar elinde bulunan arşiv malzemesinin ve arşivlik malzemenin tesbiti, bunların kayba uğramamalarının sağlanması, gerekli şartlar altında korunmaları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün bu konulardaki görev ve yetkileri, kurum ve kuruluşlarla olan münasebetleri, kurum ve kuruluşların yüklenecekleri sorumluluklar, arşiv malzemesinin devletin, gerçek ve tüzel kişilerin ve ilmin hizmetinde değerlendirilmesi, bunların yanı sıra muhafazasına lüzum görülmeyen malzemenin ayıklaması ve imhasıyla ilgili usul ve esaslar hükme bağlanmıştır.

Başbakanlıkça getirilen bir diğer yeni düzenleme de devlet arşivlerinde ilmî araştırma ve inceleme yapmak, örnek almak isteyen yerli ve yabancı hakikî ve hükmi şahısların tâbi olacakları esaslar konusundadır. 3056 sayılı kanunun on birinci maddesinin (h) fıkrası, devlet arşivlerinden faydalanma esaslarını belirlemek, arşivlerdeki araştırma taleplerini değerlendirmek ve gerektiğinde izin vermek yetkisini başbakanlığa, dolayısıyla Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne bırakmıştır. Başbakanlık kanunun kendisine verdiği bu yetkiye dayanarak bu esasları yeniden düzenlemiş, 83/5963 sayılı bakanlar kurulu kararı yerine 89/

14.269 sayılı bakanlar kurulu kararı yürürlüğe konulmuştur.

Bu arada Ankara'da, Cumhuriyet dönemine ait arşiv malzemesini merkezî bir şekilde toplayıp muhafaza etmek, modern teknolojinin imkânlarıyla devletin, ilmin, gerçek ve tüzel kişilerin istifadesine sunmak amacıyla 1974 yılında inşasına başlanan Devlet Arşiv Sitesi 29 Ekim 1988 tarihinde hizmete girmiştir. Devlet Arşiv Sitesi'nde nükleer sığınak depolar, sığınak depolar ve normal depolar olmak üzere farklı özelliklerde depolar yer almıştır. Tamamı yer altında bulunan nükleer sığınak depoların girişi ayrı olup havalandırma sistemi de müstakildir. Her blokta ikişer kat olarak planlanan havalandırma sistemli sığınak depoların 4/6'sı toprak altında ve muhtemel bir yangına sekiz saat dayanacak şekilde projelendirilmiştir. Ayrıca her blokta üçer kat olarak planlanan ve bir yangın tehlikesine iki saat dayanacağı hesap edilen normal depolar bulunmaktadır. Bu depolarda sabit raf sistemi kullanılmış olup toplam raf uzunluğu 125 kilometredir. Bütün depolarda gerekli teknik tesisat projelendirilmiştir. Ayrıca bütün depolarda gazlı yangın söndürme tesisatı ve muhtemel bir yangın tehlikesini kontrol altında tutan ve tehlike anında otomatik olarak yangın tesisatını çalıştıran, depo kapılarını kapayarak dışarıdan hava girmesini önleyen bir elektronik kumanda sistemi de vardır. Depolarda yanıcı yapı malzemesi ve aksamı kullanılmamıştır. Devlet Arşiv Sitesi'nde ayrıca her türlü teknik servislere, hizmet ünitelerine, araştırma ve sergi salonuna, 138 kişilik simultane tercüme imkânlı toplantı salonuna, merkezî ısıtma sistemine, jeneratör ve trafo merkezine yer verilmiştir. Site yaklaşık 108.000 m²'lik yapı toplam alanı üzerinde inşa edilmiştir. Devlet Arşiv Sitesi'nde ayrıca bir bilgi işlem merkezi de kurulmuştur. Bu şekilde tesbit edilen bilgi ve belgelerin değerlendirilerek yerinde veya bilgi ağı ile diğer merkezlerle en son teknolojiler kullanılarak hizmete sunulması mümkün olabilecektir.

Arşiv konusundaki yeni mevzuat düzenlemeleri çerçevesinde, 3473 sayılı kanun kapsamında yer alan kurum ve kuruluşların arşivlerini düzenleme çalışmaları da Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı'nın denetim ve rehberliğinde başlatılmış olup arşiv henüz araştırmacılara açık değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmet Binark, *Cumhuriyet Döneminde Arşiv Hizmetlerinin Geliştirilmesi Konusunda Yapılmış Çalışmalar ve Cumhuriyet Arşivi*, Ankara 1991, s. 20-42; a.mlf., "Türk Devlet Arşivi ve Arşiv Sitesi", *TKDB*, XXVI/2 (1977), s. 74-81; a.mlf., "Arşiv Konusunda Önbilgiler", a.e., XXVIII/2 (1978), s. 69-87; a.mlf., "Bizde Devlet Arşivi Konusu, Kısa Tarihçesi ve Günümüzdeki Gelişmeler", a.e., XXX/2 (1981), s. 57-66; a.mlf., "Milletlerarası Arşiv Konseyi", a.e., XXXI/1 (1982), s. 27-38; a.mlf., "Arşivlerle İlgili Mevzuat, Çalışmalar ve Öneriler", *Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu (Mayıs 1985)*, İstanbul 1985, s. 215-248; a.mlf., "Devlet Arşiv Sitesi'nin Açılış Konuşması", *Başbakanlık Devlet Arşiv Sitesi Cumhuriyet Arşivi'nin Açılışı, 29 Ekim 1988*, Ankara 1989, s. 11-16; Necati Aktaş-İsmet Binark, *el-Arşifü'l-Şamânî*, Amman, 1406/1986, s. 521.

İSMET BİNARK

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Osmanlı Devleti'ne ait
resmî defter, sicil ve evrakın
bugün muhafaza edildiği yer.

Osmanlı Devleti'nde daha kuruluşun itibaren bir arşiv fikrinin mevcut olduğu, gerek kayıtların defter şeklinde tanzimi ile ilgili emirlerden, gerekse günümüze kadar gelen belgelerin tanzim edilmiş tarzından ve titizlikle korunmuş olmalarından anlaşılmaktadır. Bununla beraber günümüzdeki anlamıyla bir arşivcilik olmamakla birlikte yazışma sisteminin özelliği, hak ve hukukun korunması düşüncesiyle yazı yazmak ve her türlü yazılı materyale duyulan saygı, biriken evrakın titizlikle korunmasında önemli derecede rol oynamıştır.

Bursa'nın başşehir olduğu dönemlere ve öncesine ait resmî belgelerin Timur istilâsı sırasında yok edildiği bilinmektedir. Edirne'nin devlet merkezi olduğu dönemlerde ise meydana gelen yangınlar, saltanat kavgaları gibi sebepler bu döneme ait belgelerden çok azının zamanımıza kadar gelmesine sebep olmuştur. Bundan dolayı daha çok Kanûnî döneminden itibaren kesif ve düzenli arşivlik malzeme bulunmaktadır.

İstanbul'un fethinden sonra ilk evrak mahzeni olarak Yedikule kullanılmıştır. Bununla beraber Edirne Sarayı'nda divanhâneye ve ordu divanlarına ait defterler ancak III. Ahmed'den sonra Topkapı Sarayı'na taşınmıştır.

Kese, torba ve sandıklarda muhafaza edilen arşivlik malzeme, ilk dönemde divan toplantılarının yapıldığı Kubbealtı'nın yanı

başındaki Hazîne-i Âmir'e devlet gelirleri, altın ve gümüş akçeler, değerli eşyalarla birlikte saklanmıştır. Sekiz kubbeden oluşan çift demir kapılı geniş bir bina olan Hazîne-i Âmir'e divan defterleri ve battallarının konulması ve muhafazası için çeşitli defalar emirler verilmiştir (BA, MD, nr. 144, s. 3; nr. 166, s. 2).

Sultan I. Abdülhamid zamanında başlayan ıslahat hareketleri arşivcilik konusunda da kendini göstermiştir. Bu devirde devlet kayıtlarının korunması ve önemi konusunda bir bakıma günümüz arşivciliğine de yol gösteren birtakım prensipler ve nizamnameler çıkarılmıştır (BA, MD, nr. 183, s. 4).

Divan toplantılarının eski önemini yitirmesinden sonra resmî evrakın bir kısmı Sultanahmet'te Sarây-ı Atık denilen mahzene, bir kısmı da Bâbiâli'ye yakın Tomruk Dairesi'ne taşınmıştır. Bir bölüm önemli evrak da Kubbealtı'nın bitişiğinde yer alan ve bugün silâh müzesi olan dış hazinede toplanmıştır. Maliye evrakı ise yine Sultanahmet'te Çadır Mehterleri Kışlası'nda muhafaza edilmekteydi. XVIII. yüzyıl sonlarında Bâbiâli'nin teşekkül etmesiyle Bâb-ı Âlî, Bâb-ı Defterî, Bâb-ı Seraskerî ve Bâb-ı Meşihat olmak üzere bünyesinde evrak biriken dört daire ortaya çıkmıştır.

Bâbiâli, sadrazamın resmî makamı olan Paşa Kapısı'na I. Abdülhamid devrinden itibaren verilen addır. Dîvân-ı Hümâyün toplantılarının Paşa Kapısı'nda yapılması başlanılmasıyla divan kalemleri, reisülküttâb, teşrifatçı ve diğer görevliler buraya taşınmış, sadârete ait dahiliye ve hariciye odaları, Meclis-i Vâlâ, Dîvân-ı Deâvî gibi dairelerin birleşmesiyle Bâbiâli ünitesi teşekkül etmiştir. Zamanla Topkapı Sarayı ile Bâbiâli arasındaki mesafenin uzaklığı ve her zaman arşive müracaat için saraya memur gönderilmesinden doğan güçlük göz önüne alınarak sadrazam sarayı bahçesinde bir arşiv binası yaptırılmış ve bazı defterler buraya nakledilmiştir.

İkinci daire olan Bâb-ı Defterî'nin (Defterdarlık Kapısı) kalemlerinin evrakı başlangıçta Topkapı Sarayı'nda Defterhâne'de muhafaza edilmekteydi. Dîvân-ı Hümâyün önemini kaybedip düzenli bir şekilde toplanamaz olunca Defterhâne de Bâb-ı Hümâyün'dan girilince 1866'da yandığından yeri halen boş olan sağdaki eski maliye dairesine taşınmıştır. 1837'de Maliye Nezâreti kurulunca Bâb-ı Defterî için Sultanahmet'te bir arşiv de-

posu yaptırılmış, 1867'de ise Beyazıt'taki Fuad Paşa Konağı'nın Maliye Nezâreti'ne tahsisinden sonra 1899'dan itibaren hazine dairesinin altındaki dükkanlar tahliye edilerek bir evrak mahzeni inşa edilmiştir (BA, *İrade-Mâliye*, nr. 17, y. 1317).

Üçüncü daireyi oluşturan Bâb-ı Seraskerî, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından önceki Yeniçeri ve Acemi Ocağı halkının maaş ve künye defterlerini ihtiva etmekteydi. Daire ocağın kaldırılmasından sonra simdiiki İstanbul Üniversitesi merkez binasının bulunduğu Sarây-ı Atık'e taşınınca burada bir de evrak mahzeni vücuda getirilmiş ve atık defterlerle yeni kayıtlar burada muhafaza edilmiştir. Daha sonra adı Harbiye Nezâreti olarak değişen bu dairenin pek az evrakı Osmanlı Arşivi'ne intikal etmiştir.

Dördüncü daire olan Bâb-ı Meşihat, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla Ağa Kapısı denilen bugünkü İstanbul Müftülüğü'nün bulunduğu binaya taşınması ve çeşitli semtlerdeki şer'î mahkeme sicilleri 1312 (1894) yılında burada toplanmıştır.

Arşivlerin bu kadar dağınık olması ve 1785'te sadrazam sarayı bahçesinde inşa edilen mahzenin yetersiz kalması yeni bir arşiv binasının yapılmasını zaruri kılmıştır. Bununla beraber geçen yıllar zarfında yeni depolar yapılmamasından dolayı arşivlik malzeme sandık ve torbalarda elverişsiz şartlarda dağınık bir şekilde muhafaza edilmiştir. Evrakın korunması ve modern mânâda tanzimi çalışmaları 1845 yılına rastlar. Nitekim devrin Maliye Nâzırı Saffetî Paşa 3 Cemâziyelevvel 1261'de (10 Mayıs 1845) sunduğu bir tezkire ile Enderûn-ı Hümâyün'da saklanan evrak ve defterlerin yok olma

Evrakların sürelerinin deftere kaydedilip asılının defter sandıklarında muhafaza edilmesi hakkında 1536 tarihli bir ferman (*Kânunnâme*, Âtuf Efendi Ktp., nr. 1734, vr. 12^a)

